

Черкаська В.В.,
аспірант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом НАДУ

Механізми державного управління щодо залучення інвестицій в економіку Запорізької області

У статті запропоновано до впровадження ефективні механізми державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області. Обґрунтовано мету, завдання, операційні цілі, особливості реалізації, а також очікувані результати їх реалізації.

Ключові слова: механізми державного управління, інвестиції, соціально-економічний розвиток, Запорізький регіон.

Черкаська В.В. Механизмы государственного управления привлечения инвестиций в экономику Запорожской области

В статье предложены к внедрению эффективные механизмы государственного управления привлечением иностранных инвестиций в экономику Запорожской области. Обоснованы цель, задания, операционные цели, особенности реализации, а также ожидаемые результаты их реализации.

Ключевые слова: механизмы государственного управления, инвестиции, социально-экономическое развитие, Запорожский регион.

Cherkaska V.V. Governance mechanisms to attract investments into economy of Zaporozhye region

The article proposed to introduce effective governance mechanisms involving foreign investments in the economy. Justification the purpose, tasks, operational goals, especially the implementation and expected results.

Key words: governance mechanisms, investment, socio-economic development, Zaporozhye region.

Постановка проблеми. Економічний розвиток України в цілому і кожного окремо взятого регіону зокрема багато в чому залежить від інвестиційної політики, ефективність якої визначає загальний прогрес суспільства. Принципи та механізми державної інвестиційної політики мають спрямовуватися, насамперед, на регулювання інвестиційної діяльності і формуватися залежно від особливостей національної економіки, її стану, рівня інтегрованості у світове господарство, а також тенденцій подальшого соціально-економічного розвитку країни.

Однією з головних причин стримування розвитку української економіки є неефективна інвестиційна політика, яка в нашій країні реалізується за умови порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в господарський комплекс, скорочення обсягів накопичення, зменшення бюджетних капіталовкладень, неефективного використання прямих іноземних інвестицій тощо.

Потенціал підприємництва не може реалізуватися повною мірою в Україні через незадовільний бізнес-клімат. Про це свідчать результати двох впливових міжнародних досліджень – Світового банку “Ведення бізнесу – 2010” і “Рейтинг глобальної конкурентоспроможності” Всесвітнього економічного форуму. Так, за простотою ведення бізнесу Україна посідає 142-ге місце зі 183 країн світу. У тому числі за показником ефективності податкової системи країна розташована наприкінці списку, на 181-й позиції [7, с. 36].

Несприятливий бізнес-клімат є основним чинником, що стримує інвестиції. Крім того, криза значно звузила внутрішні джерела для інвестицій, а міжнародні фінансові ресурси стали практично недоступними. Багато міжнародних інвесторів вимушені

обережніше ставитися до ризиків країни. Зокрема, низький інвестиційний імідж України зробить країну менш привабливою для міжнародного капіталу в посткризовий період. Причинами вказаних вище проблем є: макроекономічна нестабільність, неефективна регуляторна й податкова системи, високий рівень корупції; нерозвиненість механізмів державно-приватного партнерства; відсутність ефективних механізмів із залучення інвестицій і захисту прав інвесторів [7, с. 37].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій свідчить про те, що українські вчені В.Александрова, Ю.Бажал, І.Бланк, О.Галушко, В.Геєць, М.Герасимчук, Л.Зайцева, О.Кириченко, О.Климов, О.Кухленко, І.Лукінов, О.Мертенс, М.Педан, А.Пересада, В.Савчук, В.Федоренко, В.Швець та ін. зробили вагомий внесок в економічну теорію з питань інвестиційної політики та ефективності капітальних вкладень.

Проблемам економічного потенціалу присвячено фундаментальні праці, орієнтовані, насамперед, на вивчення суті інвестиційного процесу, ефективності інвестиційної діяльності, системи її економічного стимулювання таких учених, як: Г.Александр, О.Барановський, П.Абрамов, В.Борщевський, С.Бойко, М.Беліма, Д.Білик, С.Буткевич, А.Вдовічен, О.Вовчак, В.Галенко, М.Долішній, А.Доругонцов, О.Оболонський, А.Шаров та інші.

Питання формування інвестиційної активності та привабливості, визначення ефективності діяльності підприємств розглядалися у працях С.Аптекаря, І.Бланка, Н.Брюховецької, І.Булеєва, О.Косенко, О.Носової, П.Перерви, А.Пересади, В.Савчука, А.Садекова, В.Хобти, М.Чумаченка тощо.

До *невирішених раніше частин загальної проблеми* слід віднести те, що не всі аспекти складної і багатогранної проблеми ефективності інвестиційної діяльності, особливо на регіональному рівні, з'ясовані і отримали належне обґрунтування. Багато положень мають суперечливий характер і залишаються відкритими для наукової дискусії. Насамперед, відсутній аналіз інвестиційного процесу як регіонального мікроекономічного явища. Крім того, поглибленої розробки потребує питання визначення шляхів активізації залучення інвестиційних ресурсів в економіку конкретних регіонів України, зокрема Запорізької області, формування стратегії інвестиційно-інноваційних заходів соціально-економічного розвитку, поліпшення інвестиційного клімату тощо.

Метою статті є обґрунтування й упровадження ефективних механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області на підставі розробки мети, завдань, операційних цілей, особливостей реалізації, а також очікуваних результатів їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Поліпшення інвестиційного клімату є необхідною передумовою активізації інвестиційної діяльності та створення умов для зростання надходжень іноземного капіталу не лише в економіку Запорізької області, а й загалом в Україну. Підвищення позитивного міжнародного іміджу є одним із ключових завдань керівництва будь-якого регіону, що прагне забезпечити своїх мешканців належним рівнем життя, а відтак стати активним учасником міжнародного співробітництва.

Формування позитивного іміджу Запорізької області як регіону з унікальною культурно-історичною спадщиною, розвинутим туристичним, аграрним та індустріальним потенціалом, як надійного і передбачуваного партнера потребує подальшої активізації ефективної інвестиційної політики та інформаційно-презентаційної діяльності, спрямованої на підвищення міжнародного авторитету

Запоріжжя. Існує об'єктивна необхідність обґрунтування й розробки єдиного комплексного підходу щодо формування та здійснення інвестиційної політики регіону, яка б охоплювала різноманітні сторони його життєдіяльності та забезпечувала узгоджені дії вітчизняних і іноземних суб'єктів господарської діяльності, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за цим напрямом. Це сприятиме не лише подоланню територіальних та структурних диспропорцій регіонального розвитку, а й забезпечить створення високопродуктивних робочих місць, підвищить рівень життєзабезпечення мешканців Запорізької області.

Не викликає заперечень, що соціально-економічний розвиток України залежить від добробуту її регіонів, тому особливого значення набуває необхідність подальшого поглиблення та інтенсифікації торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва Запорізької області з розвинутими країнами світу саме на міжрегіональному рівні.

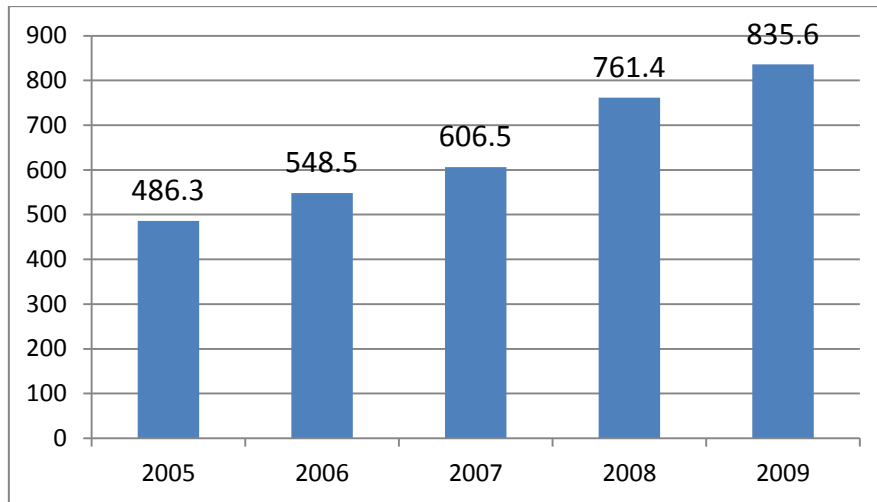
Беручи до уваги всю специфіку та складність прийняття іноземним інвестором рішення щодо розміщення капіталу за кордоном, особливого значення набуває роль місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Саме останні повинні мати природну потребу щодо цілеспрямованої взаємодії з іноземними інвесторами, опікуватися позитивним іміджем української економіки в цілому та Запорізької області зокрема.

Механізми державного управління щодо залучення іноземних інвестицій в економіку регіону повинні включати як комплекс заходів регулятивно-стимулюючого характеру (інформаційно-аналітичний супровід, спрощені процедури реєстрації, окремі фіскальні преференції тощо), так і цільову роботу з інвесторами відповідної категорії щодо реалізації певних проєктів, а також формування та здійснення інформаційно-презентаційної політики Запоріжжя через канали поширення комерційної інформації.

В Україні відмічається невідповідність стану реальної соціально-економічної ситуації значним темпам економічного зростання. За формальними ознаками, абсолютні обсяги виробництва продукції начебто і не знижуються, але це не має позитивного впливу на споживчий ринок і ринок інвестицій. Більшість стабілізаційних програм, запропонованих вітчизняними вченими-економістами, базуються на застосуванні запозичених західних економічних методів регулювання без урахування вітчизняної специфіки умов господарювання. Як свідчить досвід розвинених країн, стабілізація економіки значною мірою залежить від кардинальної зміни саме інвестиційної політики, модифікації функцій інвесторів та інших учасників інвестиційного процесу, а також принципів їхньої діяльності [9].

Іноземні інвестиції є сьогодні саме тим ресурсом, який уже в найближчій перспективі здатен найбільш відчутно сприяти підвищенню ефективності функціонування Запорізької області, реально поліпшити соціальний захист громадян.

На початок 2009 р. обсяг іноземних інвестицій у економіку Запорізької області становив 835,6 млн дол. США. При цьому основна частка залучених іноземних інвестицій – прямі. Питома вага іноземного капіталу в статутному фонді перевищує 50% у 172 із 283 підприємств, що звітували про наявність у них прямих іноземних інвестицій. Динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій у економіку Запорізької області протягом 2005–2009 рр. наведено на рис. 1 [5].

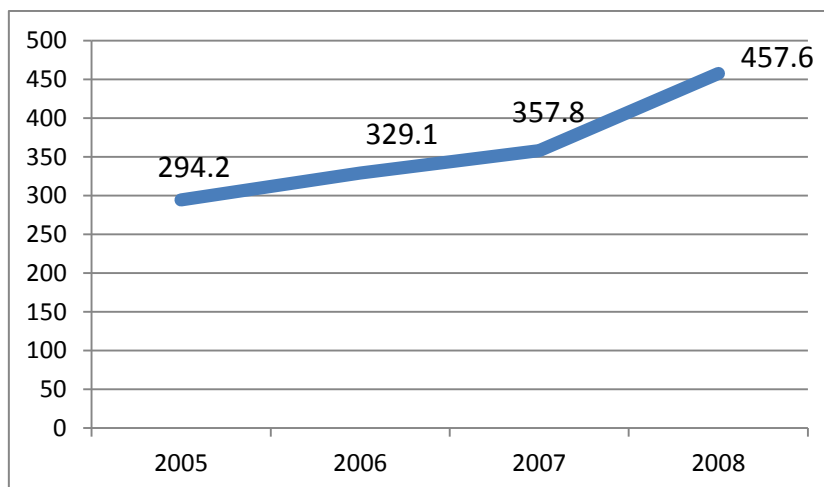

Рис. 1. Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку Запорізької області (у 2005–2009 рр., у млн дол. США) [5]

Слід зауважити, що за видами економічної діяльності протягом останніх років безумовним лідером залишається переробна промисловість (68,9% загального обсягу прямих інвестицій), в якій перше місце стабільно займає машинобудування (25,6%). Порівняно з даними на початок 2008 р. у 1,5 раза зріс обсяг прямих іноземних інвестицій у виробництві харчових продуктів (25,5%). Зазначена галузь посідає друге місце в загальному розрізі видів економічної діяльності підприємств Запорізької області, випередивши металургійне виробництво (15,0%) [10].

За обсягом прямих іноземних інвестицій станом на початок 2009 р. місця розподілилися таким чином: Кіпр, Швеція та Республіка Корея (31,7%, 20,2% та 18% від загального обсягу іноземних інвестицій) [10].

У розрізі решти регіонів України Запорізька область за показниками обсягів іноземного капіталу, а також обсягу прямих іноземних інвестицій на одного свого мешканця протягом останніх 15 років стабільно входить до першої десятки. Обсяги прямих іноземних інвестицій на одного мешканця Запорізької області наведено на рис. 2 [5].

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій на одного мешканця Запорізької області (у 2004–2008 рр., у дол. США) [5]

Стратегічною метою розробки й упровадження ефективних механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області є входження регіону до трійки лідерів у цій сфері, суттєве покращання інвестиційного клімату, створення умови для зростання іноземних надходжень, а відтак більш ефективно й оперативне розв'язання існуючих соціально-економічних проблем Запоріжжя.

Реалізувати поставлену мету можливо за умов проведення послідовної політики, спрямованої на підтримку інвестиційної діяльності на території області, відпрацювання механізмів мобілізації бюджетних і позабюджетних фінансових ресурсів, альтернативних джерел фінансування та міжнародної технічної допомоги для реалізації інвестиційних програм, а також підвищення ефективності їх використання.

Для цього необхідно вирішити **такі завдання:**

- забезпечити відповідний організаційний, інфраструктурний та інформаційний супровід з боку всіх рівнів місцевої влади, а також регіональних представництв виконавчої влади на місцях;

- привернути увагу вітчизняних та іноземних інвесторів до Запорізької області, розкривши її привабливі економічні характеристики і представивши як перспективного надійного партнера, а також забезпечити постійну ефективну взаємодію з потенційними учасниками інвестиційного процесу з метою залучення їх до співробітництва;

- забезпечити підтримку й просування інвестиційних проектів підприємств області, а також сприяти їм у залученні фінансових ресурсів;

- за допомогою інвестиційних інструментів активізувати модернізацію та технічне переоснащення підприємств металургійного, машинобудівного, енергетичного, хімічного комплексів та інфраструктури області;

- сприяти збільшенню обсягів інвестування в діяльність з виробництва, зберігання, переробки та доставки продовольчої продукції до споживачів;

- провести поетапне обстеження земельних ділянок, які можуть бути використані в інвестиційних проектах з розробкою відповідних паспортів, що включають вартісну оцінку та вимоги щодо пріоритетів використання;

- забезпечити ефективну участь області в реалізації загальнодержавних цільових програм;

- проводити постійний моніторинг з оцінки інвестиційного потенціалу області [6].

Реалізація механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області повинна **здійснюватися на таких засадах:**

- забезпечення гарантованої державної підтримки інвестиційної діяльності та надання інвесторам рівних прав щодо її одержання на території області, а також гарантій від інвестиційних ризиків;

- відкритий конкурсний добір проектів для включення у відповідну інвестиційну програму області;

- впровадження інститутів венчурного фінансування;

- коригування регіональної інвестиційної політики на основі моніторингу й аналізу інвестиційних процесів у Запорізькій області.

Реалізація механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області повинна **відповідати таким операційним цілям:**

по-перше: розбудова інфраструктури регіону, забезпечення землевпорядкування, розмежування земель державної, комунальної і приватної власності та інвентаризації комунальної власності;

по-друге: підвищення ефективності використання індустріально-аграрного потенціалу області щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку;

по-третє: формування привабливого для інвестора іміджу Запорізької області;

по-четверте: забезпечення інформаційної підтримки та маркетингового супроводу інвестиційної діяльності;

по-п'яте: забезпечення інституційної підтримки інвестиційної діяльності.

Очікувані результати реалізації механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області ґрунтуються на тому, що стратегічне прогнозування має стати вихідним пунктом в процесі обґрунтування довготривалої державної регіональної інвестиційної політики. При цьому метод стратегічного прогнозування залучення іноземних інвестицій в економіку Запоріжжя повинен базуватися на проведенні експертних оцінок та якісного аналізу економічних явищ.

На нашу думку, динаміку залучення іноземних інвестицій у Запорізькій області протягом 2009–2015 рр. визначатиме фактор ефективного поєднання соціальної та інноваційно-інвестиційної політики, що, у свою чергу, забезпечить отримання саме таких прогнозних показників. Прогнозні показники щорічного приросту та загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку Запорізької області у розрахунку на кінець прогнозного періоду та на одного мешканця наведено у таблиці.

**Прогнозні показники
щорічного приросту та загального обсягу прямих іноземних
інвестицій в економіку Запорізької області
(на кінець прогнозного періоду та на одного мешканця)**

Прогнозний рік	<i>Приріст прямих іноземних інвестицій за прогнозний рік, млн дол. США</i>	<i>Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на кінець прогнозного року, млн дол. США</i>	<i>Прямі іноземні інвестиції на одну особу, дол. США</i>	<i>Прогнозна середньорічна чисельність наявного населення, тис. осіб</i>
2009	150	985	542,4	1816
2010	180	1165	645,1	1806
2011	220	1385	765,2	1810
2012	240	1615	889,8	1815
2013	270	1885	1035,1	1821
2014	300	2185	1193,9	1830
2015	330	2515	1365,4	1842

На регіональній структурі інвестиційних процесів дедалі більше позначатимуться зрушення, які останнім часом є дуже виразними. “Зворотним боком” популярності м. Києва (столичного мегаполіса) серед інвесторів є те, що входження на столичний ринок потребуватиме дедалі більших ресурсів і конкурентної спроможності. Інвестори об’єктивно будуть змушені переключатися на регіональні варіанти ведення бізнесу. Майбутній розподіл інвестицій між регіонами буде пов’язаний, насамперед, із концентрацією виробничих ресурсів та розвиненістю інфраструктури.

За таких умов особливого значення набуває лояльність місцевої влади та контролюючих структур до підприємницької діяльності, що має прояв, зокрема, у

кількості успішних чи неуспішних інвестиційних проектів. Пріоритетними напрямками у сфері інвестування в економіку Запорізької області, за якими заплановано збільшення обсягів залучених ресурсів, є харчова промисловість, сільське господарство і туризм. Крім того, позитивним надбанням внаслідок вступу України до СОТ є забезпечення у регіоні більш стабільних умов для вітчизняних та іноземних агентів, зменшення ризиків і стимулювання інвестицій.

Висновки. Беручи за основу і творчо опрацювавши Програму економічних реформ на 2010–2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” вважаємо за можливе запропонувати такі механізми державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області, а саме [7, с. 42–43]:

- забезпечення високої інституційної спроможності функціонування у Запорізькій області єдиного органу зі сприяння залученню інвестицій, який у взаємодії із центральним загальноукраїнським офісом буде займатися пошуками інвесторів, а також маркетингом позиції Запорізького регіону на міжнародних інвестиційних ринках;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку Запоріжжя, під які залучатимуться прямі іноземні інвестиції;
- підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації фахівців галузевих і регіональних структур Запорізької області у сфері залучення іноземних інвестицій;
- розробка, подання й супровід пропозицій з удосконалення нормативно-правової бази у сфері сприяння іноземному інвестуванню;
- формування регіональної бази даних об’єктів для інвестування та інвестиційних проектів;
- повна інвентаризація земельних ділянок і формування відповідних баз даних, придатних для реалізації проектів із залученням стратегічних прямих іноземних інвестицій на території Запорізької області;
- створення й функціонування у Запорізькому регіоні механізму якісного обслуговування інвестора (“єдиного інвестиційного вікна”);
- забезпечення на регіональному рівні супроводу стратегічних (пріоритетних) інвестиційних проектів та надання відповідної допомоги діючим інвесторам;
- створення й функціонування в області дієвого механізму досудового врегулювання інвестиційних спорів;
- взаємодія з районними, міськими та сільськими органами влади у формуванні та реалізації послідовної стратегії залучення прямих іноземних інвестицій на рівні регіону;
- інформаційно-аналітичне забезпечення активної цільової маркетингової стратегії формування позитивного інвестиційного іміджу України в цілому і Запоріжжя зокрема за кордоном.

На нашу думку, реалізація розроблених механізмів державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку Запорізької області дасть можливість упорядкувати і вдосконалити цей вид економічної діяльності з огляду на сучасні геополітичні процеси, що, у свою чергу, стане надійним підґрунтям для створення сучасних виробництв, збільшення кількості ефективних робочих місць, зростання добробуту й платоспроможності місцевого населення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в продовженні системного моніторингу державної політики щодо реформування державного управління регіонами та соціально-економічного оцінювання їх ефективності з метою розробки

пропозиції для подальшого вдосконалення, обґрунтування й упровадження новітніх механізмів державного управління ефективним розвитком регіону України, насамперед Запорізької області.

Список використаних джерел

1. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України [Електронний ресурс] // Офіц. веб-портал Верхов. Ради України / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5205-17> (12.05.2013)

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 черв. 2005 р. “Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні : Указ Президента України від 24 листоп. 2005 р. № 1648 [Електронний ресурс] // Офіц. інтернет-представництво Президента України / Офіц. документи. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/> (10.05.2013)

3. Деякі питання забезпечення виконання Програми “Інвестиційний імідж України” : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 січ. 2006 р. № 2-р [Електронний ресурс] // Єдиний веб-портал органів виконавч. влади України / Нормат.-прав. база. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search> (10.05.2013)

4. Про схвалення Програми “Інвестиційний імідж України” : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 серп. 2002 р. № 477-р [Електронний ресурс] // Єдиний веб-портал органів виконавч. влади України / Нормат.-прав. база. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search> (10.05.2013)

5. Матеріали офіційного веб-сайту Запорізької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Запоріз. обл. держ. адмін. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/> (15.05.2013)

6. Програма “Стратегія залучення інвестицій в економіку Запорізької області на 2009–2015 рр.” [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Запоріз. обл. держ. адмін. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/> (15.05.2013)

7. Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс] // Офіц. веб-портал Президента України / Комітет з екон. реформ при Президентові України. – 2010. – 87 с. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform.pdf (11.04.13)

8. Програми забезпечення міжнародного та інвестиційного іміджу Запорізької області на 2007–2010 рр. : затв. рішенням Запоріз. обл. ради від 30 листоп. 2006 р. № 11 [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Запоріз. обл. держ. адмін. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/> (15.05.2013)

9. Соціально-економічне становище регіонів України [Електронний ресурс] // Держстат України, 1998–2012. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

10. Статистична інформація. Головне управління статистики в Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>

11. Статистичний збірник “Регіони України” // Державна служба статистики України. – 2012. – Ч. II. – К. : Офіц. сайт ДССУ. – 810 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

12. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 р. : затв. рішенням Запоріз. обл. ради від 6 черв. 2008 р. № 2. [Електронний ресурс] // Офіц. веб-сайт Запоріз. обл. держ. адмін. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/> (15.05.2013)